

ОТЧЕТ НА ИНСТИТУТА ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ ПРИ БАН ЗА 2019 Г.

1. ПРОБЛЕМАТИКА НА ИНСТИТУТА ЗА ИСТОРИЧЕСКИ ИЗСЛЕДВАНИЯ

1.1. Преглед на изпълнението на целите (стратегически и оперативни) на звеното, оценка и анализ на постигнатите резултати и на перспективите на звеното в съответствие с неговата мисия и приоритети, съобразени с утвърдените научни тематики.

През юбилейната за Българската академия на науките 2019 г. Институтът за исторически изследвания прие цялостна стратегия за своето развитие за периода до 2028 г., която се основава на базовите национални документи за развитие на науката в България и на Стратегията за развитие на БАН. Тя потвърждава и доразвива с нови форми, насоки и методи основната мисия на звеното за проучване на многообразието от историческото развитие на България от древността до наши дни, за изследване на теми от европейската и световна история, за разработване на проблеми от областта на документалистиката, архивистиката, палеографията, изворознанието и др. В рамките на обширния обхват и тематика на изследванията и на подготовката на специалисти в Института функционират следните секции: „Средновековна история“, „Българите, Османската империя и Европа“, „Нова българска история“, „История на България след Втората световна война“, „История на българския национален въпрос“, „История на света и международните отношения в ново и най-ново време“, „Помощни исторически науки и информатика“.

През 2019 г. учените от Института са публикували 12 самостоятелни монографични изследвания, 5 колективни монографии и 3 документални сборника. Общият брой научни публикации, излезли от печат, е 175. От тях научните публикации в издания, индексирани в WoS, Scopus и ERIH+ са 14. Реферираните научни публикации в издания, неиндексирани в WoS, Scopus, ERIH+, в тематични сборници, вкл. сборници от международни и национални научни форуми, са 98. Същевременно приетите за печат трудове са 68. През 2019 г. научният състав на Института е участвал в общо 18 национални и международни проекта и в няколко колективни, одобрени от Научния съвет на звеното.

Следвайки стратегическите цели и изпълнявайки оперативни задачи, и през 2019 г. учените от Института за исторически изследвания работиха за издирване, превеждане и публикуване на извори и документи, върху чиято основа се провежда научен анализ на неизследвани проблеми от историческото развитие на България в европейския и световен исторически контекст и се разработват проблеми с приносен характер, касаещи европейската и световна история. Работейки в конкурентната среда на утвърдени национални и чужди научни центрове и университети, учените от звеното продължиха да разработват своите публикации въз основа на разнообразни източници, с подчертан критичен подход и в съответствие с методологията и постиженията на сродните научни звена.

Доказателство за научните постижения на членовете на Института е израстването в академичната йерархия. В това отношение през 2019 г. Д. Петрова и Д. Вичкова придобиха длъжността „главен асистент“.

Обзорът на научната продукция на Института за исторически изследвания за 2019 г. потвърждава амбицията на учените за изготвяне на монографични трудове и за търсене на редакционното одобрение на влиятелни научни издания в страната и чужбина. Този подход и видими резултати затвърждават Института като водещ център в България за научни разработки по българска, европейска и световна история и в по-общ план – в областта на хуманитарните науки. Разширяването на тези дейности, включително по отношение търсенето на международно финансиране за изследванията, би допринесло за увеличаване и на конкурентноспособността, и на разпознаваемостта на Института в българска и международна среда.

1.2. Изпълнение на Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017-2030 извършени дейности и постигнати резултати по конкретните приоритети.

През 2019 г. Институтът за исторически изследвания утвърди своето място на важно звено в изпълнението на целите на Стратегията в областта на хуманитарните науки. Вписвайки се в нейните основни насоки, учените допринесоха за развитие на фундаменталните и целенасочените фундаментални изследвания в България, с които се осъществява амбицията на документа за опазване на българското културно-историческо наследство и за съхраняване на българската национална идентичност в контекста на европейското и световно културно многообразие. Тази дейност от своя страна подпомага цялостната програма за повишаване на качеството на живот в България. Публикуваните резултати в общо 20 монографии и документални сборници, в издания с висока критичност към научните изследвания, а също участието в множество национални и международни проекти показват, че Институтът за исторически изследвания успешно изпълнява целите на Стратегията в това водещо направление.

Не по-маловажен е приносът на учените за разработване на приложни научни изследвания в насока „национална идентичност и развитие“. Като неотменима характеристика в това отношение трябва да се посочи естеството и разнообразието на научната продукция – в областта на политическата и стопанска история, дипломатията, културата, демографията и пр. Успоредно с изследователската дейност учените от звеното продължиха да подпомагат осъществяването на специфични политики и разнообразни дейности по тях чрез експертни становища за Министерство на образованието и науката и Министерство на външните работи, както и за обществени организации, подпомагайки изпълнението на целите на Стратегията в това отношение. С активната и разнообразнообразна преподавателска дейност във висшите и средни училища в България през 2019 г. членовете на Института затвърдиха своето участие в изпълнението на целта за интензифициране на връзките на науката с образованието, бизнеса, държавните органи и обществото като цяло. Успоредно с това, в Института се провежда обучение по четири докторски програми в професионално направление 2.2 История и археология от област на висше образование Хуманитарни науки: „Средновековна обща история“, „Нова и най-нова обща история“, „История на България“ и „Документалистика, архивистика, палеография (включително историография и изворознание)“.

Традиционно учените от звеното развиват сътрудничество с обществени, общински и национални институции в множество градове на страната. Вписвайки се в посочената в Стратегията цел за подпомагане балансирането на научния капацитет по отделни региони, членове на Института участваха освен в инициативи в София, също във Варна, Велико Търново, Пловдив, Русе, Кюстендил, Ямбол, Габрово, Стара Загора, Плевен, Свиленград,

Тетевен, Малко Търново и Сопот. С това множество учени вложиха своите усилия за повишаване на качеството на живот в България.

Разширяването на изследователския състав на Института с трима млади и успешни учени и повишаването на длъжностното ниво на още един, заедно със защитата на две докторски дисертации през 2019 г. имат своя принос за изпълнение на целта на Стратегията за привличане и задържане на младите таланти в България. Подобен резултат има и удостоверяването през 2019 г. на два проекта с награди за най-успешен проект, финансиран по "Програма за подпомагане на млади учени и докторанти в БАН - 2017 г.", научно направление "Културно-историческо наследство и национална идентичност".

Важен елемент по отношение изпълнението на Стратегията е поддържането от Института за исторически изследвания, включително чрез редакционно участие на учени от звеното, на пет периодични издания (Bulgarian Historical Review, Исторически преглед, Известия на института за исторически изследвания, Помощни исторически дисциплини, BYZANTINOBULGARICA), както и участието в редактирането на други периодични издания. Списание Bulgarian Historical Review се наблюдава от определената в Стратегията като най-авторитетна база данни Web of Science. Тези дейности успешно се вписват в амбицията за повишаване нивото на българската наука, за развитие на съвместна научна дейност с български и чуждестранни научни институции и за разширяване на международната разпознаваемост на българската наука.

Една от приоритетните области на Стратегията е развитие на международното научно сътрудничество. През 2019 г. учените от Института разшириха това сътрудничество в рамките на двустранни споразумения на Българската академия на науките с чуждестранни научни институции, чрез изпълнението на проекти по Фонд „Научни изследвания“ и на министерства и ведомства, посредством участие в програмата „Еразъм+“ и благодарение на самостоятелни инициативи. През годината членовете на звеното участваха в различни инициативи (конференции, лекции и публикационна дейност) съвместно с и организирани от научни центрове в Румъния, Унгария, Италия, Словакия, Австрия, Полша, Хърватска, Албания, Република Косово, Русия, Украйна, Израел, Китай, Република Корея, Япония.

В Института за исторически изследвания се поддържа относителен баланс на половете по отношение на научния състав и се насърчава привличането на работа на млади специалисти.

1.3. Полза / ефект за обществото от извършваните дейности.

Естеството на научните занимания на членовете на Института, а именно проучванията с фундаментално и приложно значение по съществени и неизследвани теми от българското, европейското и световното историческо развитие, тяхното участие в научни форуми и не на последно място – обучението на докторанти - са с дълготраен принос за изпълнението на националните цели за опазване на българското културно-историческо наследство и съхраняването на българската национална идентичност в контекста на европейското и световно културно многообразие. Успоредно с това, научният и експертен потенциал на учените беше насочен и през 2019 г. в няколко основни потока, които дават непосредствени ползи за обществото.

Традиционно учените от звеното се включват активно в обществени дейности и научни прояви, свързани с честването на важни годишнини от българската история. През 2019 г. те популяризираха постиженията не само на българската историческа наука, но и на науката в България като цяло, във връзка с честването на 150-та годишнина от създаването на Българска академия на науките. Активно бе участието по повод годишнината от

приемането на Търновската конституция, Съединението на Княжество България и Източна Румелия, Независимостта на България, във връзка с участието на България в Първата световна война и пр.

Нараства значението на Института за системата на българското образование. Фундаменталните изследвания по българска и световна история имат пряко отношение към подпомагане на преподавателския състав, за обогатяване знанията на родители и ученици. Важен аспект беше през 2019 г. и участието в написването на учебници и учебни помагала, както и експертните мнения по тях и по учебните програми, обучението на учители и др. Като естествено продължение на научните занимания се утвърди през годината преподавателската дейност във Висшите училища. Преки и дълготрайни ползи за различни обществени групи има също изнасянето на лекции пред ученическа и друга аудитория, представянето на книги, публикациите в периодичния печат, интервютата за печатни и електронни издания и участията в телевизионни и радио-предавания по различни теми от българското и световно историческо развитие.

Важна е ролята на Института в популяризирането и науката, и на България по света. Съвместната работа по научни проекти с чужди научни институции и университети, участието в международни форуми и др. имат като непосредствен ефект изграждането на положителен образ на България. През 2019 г. активността на учените в това направление беше в Румъния, Унгария, Италия, Словакия, Австрия, Полша, Хърватска, Албания, Република Косово, Русия, Украйна, Израел, Китай, Република Корея и Япония. Посочените дейности от друга страна пряко допринасят за ефективността на българската външна политика.

Анализът на различните видове дейности на учените от звеното доказва, че и през 2019 г. те активно способстват за осъществяването на проектите на органите на националната власт и на местното самоуправление, което извън посочените по-горе ползи съдейства за развитието на туризма и на отделните райони на страната. На по-общо ниво научните и експертни занимания на членовете на Института имат потенциал за подпомагане формулирането на приоритетите за България в сферите на външната политика, образованието и науката, културата и регионалното развитие.

1.4. Взаимоотношения с други институции.

Научният профил на Института за исторически изследвания обуслови следването и през 2019 г. на традиционната насока за съвместна работа с институции, които са ангажирани с дейности за опазване на българската национална идентичност и за съхраняване и популяризиране на българското културно-историческо наследство. И през 2019 г. учените от Института участваха в научни, културни и други прояви от международен, национален и регионален мащаб (конференции, изложби, чествания, конкурси, представяне на книги) на такива институции. Основен партньор в това отношение беше Министерство на науката и образованието. През 2019 г. Институтът се включи в изпълнението на Националната научна програма „Културноисторическо наследство, национална памет и обществено развитие“ и работи по други три проекта, финансирани от същото министерство. Важни партньори на Института останаха Министерство на външните работи и Министерство на отбраната, Държавна агенция „Архиви“, общините, регионалните музеи и обществени организации във Варна, Велико Търново, Пловдив, Русе, Кюстендил, Ямбол, Габрово, Стара Загора, Плевен, Свиленград, Тетевен, Малко Търново и

Сопот; Македонския научен институт; Тракийски научен институт; Унгарския културен институт в София; СУ „Св. Кл. Охридски“; Университет за национално и световно стопанство; Великотърновски университет „Св. Св. Кирил и Методий“; Шуменски университет „Еп. Константин Преславски“; Пловдивски университет „П. Хилендарски“; Нов български университет. Учените от звеното имат капацитет за разширяване на съвместната работа с тези и с други институции и организации, провеждащи дейности в областта на вътрешната и външната политика, култура, туризъм и др.

Представените целенасочени и разнообразни усилия на Института в това направление допринесоха чрез експертния и организационен потенциал на учените за успеха на различни по естеството си дейности, които пряко облагодетелстват държавата и обществото. Установените контакти и тяхното обогатяване през 2019 г. доказват капацитета на Института да развива ползотворно сътрудничество с обществени, общински, правителствени и държавни органи.

1.5. Общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата.

1.5.1. Практически дейности, свързани с работата на национални, правителствени и държавни институции, индустрията, енергетиката, околната среда, селското стопанство, национални културни институции и др. (относими към получаваната субсидия).

Важно направление в работата на учените от Института е участието в различни комисии, съвети, работни групи и други експертни структури, свързани с работата на правителствени и държавни институции. От 2016 г. проф. В. Стоянов е член на експертната комисия за наблюдение, оценка и анализ на научноизследователската дейност, осъществявана от висшите училища и научните организации, към МОН. Проф. Ил. Илиев и проф. Ив. Билярски са дългогодишни членове на експертни комисии към Фонд „Научни изследвания“, а доц. Бл. Нягулов – на комисията за подбор на преподаватели сред българските общности в чужбина към МОН. Доц. О. Тодорова продължава да членува в комисия към МОН за изработване на учебните програми по история за 6-ти клас. Доц. Д. Вачков участва в работата на съвместната българо-македонска комисия по образователни и исторически въпроси. Доц. Д. Вачков беше и част от екипа на Националния организационен комитет за отбелязване на 100 години от края на Първата световна война.

Успоредно с това, учени от звеното участваха в експертни и образователни органи в системата на БАН. Проф. Й. Гешева е член на Академичния съвет към Центъра за обучение при БАН, а доц. Бл. Нягулов е зам.-председател на Съвета за чуждестранна българистика към БАН.

Учени от Института продължиха своето участие в различни експертни органи на други външни за БАН институции, включително национални и международни организации: Хумболтовия съюз в България и фондация „Pro Oriente“ – Виена (проф. В. Стянов), Българо-унгарската историческа комисия (проф. В. Стоянов като съпредседател и доц. П. Пейковска като научен секретар), издателския съвет към Българска народна банка и експертния съвет към Института за изследване на близкото минало (доц. Д. Вачков), Македонския научен институт (доц. Ал. Гребенаров, доц. Д. Митев, гл. ас. Ст. Стойчева, гл. ас. Сл. Славов, гл. ас. Г. Георгиев, ас. В. Милачков), националното жури на конкурса „Сграда на годината“, раздел „Паметници на културата“ (доц. П. Стоянович), Bulgarian Studies Association, USA (гл. ас. Д. Динева), Central Eurasian Studies Society (доц. Р. Чукова), Българска генеалогична федерация (проф. М. Веков, проф. Й. Гешева, доц. П. Пейковска), Международното

дружество по унгаристика (доц. П. Пейковска). Проф. Ив. Билярски продължава да участва в две чуждестранни експертни комисии: към Националния фонд за научни изследвания на Румъния и Националния фонд за научни изследвания на Грузия.

Успоредно с това членове на Института участваха в научните и управителни съвети на научни учреждения, организации и висши училища извън системата на БАН: Македонския научен институт (доц. Ал. Гребенаров, гл. ас. В. Стоянова, гл. ас. Г. Георгиев, гл. ас. В. Милачков, гл. ас. В. Божинов, ас. д-р Сия Никифорова), Добруджанския научен институт (гл. ас. В. Милачков). Доц. П. Пейковска е член на Обществения орган на Унгарската академия на науките и на Унгарското етнографско дружество.

Важно направление от дейността на учените от Института е участието в организационни и програмни комитети на научни форуми с национален и международен характер. През 2019 г. проф. Ил. Илиев бе председател, а гл. ас. К. Ненов – член на Организационния комитет за провеждане на конференцията „Наука и образование в средновековна България“, посветена на 150-та годишнина от създаването на Българската академия на науките и организирана от Институт за исторически изследвания. Проф. Т. Стоилова беше председател на организационния комитет на национална научна конференция, посветена на годишнината от създаването на БАН и организирана от ИИСТИ: „Ежедневието на империите от Средновековието до XX в.“ Проф. И. Марчева беше председател на организационните комитети на два международни научни форума: кръгла маса, включена в програмата на ИИСТИ за честване годишнината на БАН, на тема „Славянската взаимност между изкушенията на мира и изпитанията на войната (равносметката на XX век)“ и кръгла маса „Bulgaria and China: Historical Parallels in the Attempts at Modernization from the End of World War II to the Beginning of the 21st Century“. Тя беше и член на организационния комитет на юбилейната българо-руска конференция „България и Русия. 140 години дипломатически отношения: история, състояние и перспективи“. Доц. Бл. Нягулов беше организатор на научния семинар "Миграцията и културноисторическото наследство", организиран от ИИСТИ по Националната научна програма КИННПОР и включен в Програмата на ИИСТИ за честване на юбилея на БАН. Той беше и член на организационния комитет на кръгла маса на тема: "History and Politics in Southeast Europe". Доц. Ал. Гребенаров беше ръководител на организационния комитет, а гл. ас. В. Милачков – член на организационния комитет на Националната научна конференция с международно участие „100 години от Ньой“, организирана от ИИСТИ и МНИ. Доц. Ал. Гребенаров беше също ръководител на организационния комитет на научна сесия на тема „100 години от Ньойския диктат и българският национален въпрос“, организирана от МНИ и член на организационния комитет на международна научна конференция „1000 години от учредяването на българската автокефална архиепископия в Охрид“, организирана от МНИ и СУ „Св. Кл. Охридски“. Гл. ас. В. Стоянова беше член на организационния комитет на националната научна конференция „Капитан Петко Войвода и борбите на тракийските българи за свобода и справедливост“. Доц. В. Атанасова беше член на организационния комитет на научния семинар с международно участие "Махатма Ганди: глобални измерения", който беше част от Програмата на ИИСТИ за честване на 150-та годишнина от създаването на БАН. Доц. Евг. Кандиларов беше член на организационен комитет на международна конференция на тема: "Japan And The European Southeast - Over A Hundred Years Of Political, Economic, Cultural And Academic Interactions". Ас. д-р К. Голев беше председател и ас. д-р Б. Антонова-Голева – член - на организационния комитет на международната научна конференция „Medieval Nomads: Nomads and their neighbors in the

Middle Ages“, организирана от СУ „Св. Климент Охридски“ и Българска академия на науките. Учени от звеното се включиха в Организационния комитет по Програмата на ИИСТИ за честване на 150-та годишнина на БАН (доц. Н. Филипова, доц. Вл. Златарски, гл. ас. Р. Лельова, гл. ас. А. Стрезова, ас. д-р С. Самуилова, ас. д-р И. Якимова).

Двадесет и осем служители от звеното участваха през 2019 г. в редакционни колегии и съвети на 19 реномирани научни издания: Bulgarian Historical Review; Исторически преглед; Известия на Института за исторически изследвания; Papers of BAS, Bulgaria Mediaevalis; Общество, философия, история и култура; Легенда; Дзяло; Доклади БАН – хуманитаристика; Общество: философия, история, култура; Cahiers Balkaniques; Македонски преглед; Valahian Journal of Historical Studies; Cahiers Balkaniques; Исторически архив/ Historical Archives/; Историјски часопис; Родознание/ Genealogy; Историческо бъдеще; История. От тях международните издания са 16. Дванадесет експерти от звеното са изготвили 52 рецензии за книги и статии.

Шест от учените от Института изготвиха през 2019 г. 6 експертни становища за различни институции и органи на управление – Министерство на науката и образованието, Министерство на външните работи и Съюза на тракийските дружества в България. Същевременно 12 учени са изготвили 21 рецензии и становища по процедури за образователно ниво, научни степени и академични длъжности.

1.5.2. Проекти, свързани с общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата и обществото, финансирани от национални институции (без Фонд „Научни изследвания“), програми, националната индустрия и пр.

През 2019 г. в Института за исторически изследвания се разработваха няколко проекта в това направление:

А. Национална научна програма **„Културноисторическо наследство, национална памет и обществено развитие“**, финансирана от Министерството на образованието и науката. Договор между БАН и МОН: № Д01-229/06.12.2018 г. с възложител Министерство на образованието и науката. Срок: 31.12. 2020 г. Ръководител: доц. Д. Вачков, координатор: доц. Бл. Нягулов. Участници от ИИСТИ: проф. Й. Гешева, доц. Р. Стоянова, доц. д.и.н. П. Пейковска, доц. д-р Ст. Първева, гл. ас. д-р Ст. Димитров, ас. д-р К. Голев.

Нарасналият обществен интерес към българското културно-историческо наследство, както и активността на учените от Института доведоха през 2019 г. до включването на звеното в изпълнението на тази Национална научна програма. През годината учените от ИИСТИ направиха проучвания по теми в рамките на три работни пакета: *„Градска култура от Средновековието до модерната епоха“*, *„Миграцията и културноисторическото наследство“* и *„Технологични открития и иновации по българските земи“*.

Резултати:

- Научен семинар "Миграцията и културноисторическото наследство", организиран от ИИСТИ, със съдействието на ИБЦТ и ИЕФЕМ, София, 25. 09. 2019 г. Изнесени 5 доклада от участници от ИИСТИ.
- Изнесени 3 доклада от участници от ИИСТИ на научна конференция „Градът на Балканите: пространства, образи, памет“, организиран от ИБЦТ, София, 2 - 4. 10. 2019 г.

- Участия в други научни форуми в България и чужбина.
- Предадени за печат 8 статии в сп. „Исторически преглед“.
- Други статии по темите в рамките на проекта.

Б. Проект *„Интерактивна историческа карта“*, финансиран от МОН: Споразумение за сътрудничество между МОН и ИИСТИ №Д01-111/03.06.2019. Срок: 12 месеца. Ръководител: доц. Д. Вачков. Участник от звеното: доц. Вл. Златарски. Други участници: доц. А. Джонев, проф. Пл. Митев, Др. Йорданов, Н. Илиева и др.

Цел: Изготвяне за нуждите на българското образование на 5 интерактивни карти, на които историческите събития могат да се проследят в тяхната времева динамика. Създаване на текстове към цифрова карта.

Резултати: През 2019 г. са подготвени 3 интерактивни карти и е създаден сайт <http://spatium.bg/map2.html>, на който са качени.

В. Проект *„Българската история в образи и документи“*, финансиран от МОН. Срок: 2019 - август 2020 г. Ръководител: доц. Д. Вачков.

Цел: Изготвяне на образователна платформа с документи, снимки, видео и др. материали за нуждите на преподаването на История и цивилизации за 10 клас.

Резултат: Подготвен е сайт и започва качването на материалите.

Г. Проект *„Първата световна война на Балканите и участието на България в нея през 1917 г.“*, финансиран от Министерство на отбраната. Срок: 2017 – 2019 г. Ръководител: доц. Ал. Гребенаров. Участници: акад. Г. Марков, проф. Й. Гешева, доц. Д. Вачков, доц. Т. Готовска Хенце, доц. Р. Чукова, доц. Р. Караганев, гл. ас. Ст. Стойчева, гл. ас. Сл. Славов, гл. ас. Г. Георгиев гл. ас. В. Милачков, ас. д-р С. Никифорова, Н. Поппетров, ас. д-р Т. Минкова.

Цел: Провеждане на научна конференция с международно участие на тема „Първата световна война на Балканите и участието на България в нея през 2017 г.“ и издаване на сборник от конференцията.

Резултат: Проведена научна конференция, издаден сборник: Първата световна война на Балканите и участието на България в нея през 1917 г. Сборник с материали от Национална научна конференция с международно участие. 6-7 декември 2017, Кюстендил. С., 2019, ISBN 978-954-2903-35-2, 560 стр.

Д. Проект *„България – мостът на спасението“*, финансиран от МОН. Срок: 08.10.2019- март 2020 . Ръководител: доц. Д. Вачков. Участници от звеното: доц. Р. Чукова, Н. Поппетров. Други участници: проф. М. Палангурски, Дим. Недялков, Р. Борисов.

Цел: Събиране на документален материал и изготвяне на изследователски текст по въпроса за спасението на евреи от България и чужбина по време на Втората световна война.

Резултат: Към този момент е събрано значително количество архивен материал и са изготвени четири изследователски текста.

Е. Проект, финансиран по Решение на МС № 388/05.08.2019 г. - По комуникационната програма на МВНР. Срок: Отчетен на 31.12.2019 г. Ръководител: доц. Д. Вачков. Участници: доц. Р. Чукова, Н. Поппетров.

Цел: Изготвяне на експертно мнение за спасяването на българските евреи по време на Втората световна война.

Резултат: Експертно мнение и набор от документи, които са предадени на МВнР.

Секция "Нова Българска история" предлага Общото събрание на учените да избере като най-значими следните три проекта по т. 1.5.2 (Проекти, свързани с общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата и обществото, финансирани от национални институции (без Фонд „Научни изследвания“), програми, националната индустрия и пр.) от Отчета на Института за 2019 г.:

1. Националната научна програма „Културноисторическо наследство, национална памет и обществено развитие“ (КИННПОР), финансирана от МОН.
2. Проект: „Интерактивна историческа карта“, финансиран от МОН.
3. Проект: „Българската история в образи и документи“, финансиран от МОН.

Общото събрание на учените избира като най-значими следните **три** проекта:

А. Национална научна програма *„Културноисторическо наследство, национална памет и обществено развитие“*, финансирана от Министерството на образованието и науката.

Б. Проект *„Интерактивна историческа карта“*, финансиран от МОН.

В. Проект *„Българската история в образи и документи“*, финансиран от МОН.

2. РЕЗУЛТАТИ ОТ НАУЧНОИЗСЛЕДОВАТЕЛСКАТА ДЕЙНОСТ ПРЕЗ 2019 г.

Следвайки традициите за проучване на фундаментални проблеми от българската, европейска и световна история, в областта на документалистиката, палеографията, изворознанието и пр., и през 2019 г. за учените от Института за исторически изследвания основна форма за работа беше проектното начало. Международните и национални проекти обслужват при това не само фундаменталната наука, но имат и важни приложни резултати в съответствие с целите на Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017 – 2030 и се вписват във водещите цели на Европейския съюз в сферата на науката и образованието.

Освен проектите, посочени в т. 1.5.2, през 2019 г. учени от Института за исторически изследвания се включиха в изпълнението на проект **„История на гр. Кюстендил“**, финансиран от община Кюстендил. Проектът продължава и през 2020 г. и се осъществява в сътрудничество със СУ „Св. Кл. Охридски“. Ръководител на проекта е доц. Д. Вачков, а участници от звеното са гл. ас. В. Милачков, гл. ас. Г. Николов и Н. Поппетров.

През 2019 г. продължи изпълнението и на други два проекта по програмата на Национален комитет към Министерството на отбраната на Република България за отбелязване на 100 години от Първата световна война и участието на България в нея: **Тематичен „Сборник, посветен на 100-годишнината от Първата световна война – исторически извори“** и **„Главнокомандващият на Действащата армия генерал Никола Жеков“**.

През годината продължи изпълнението на четири проекта, финансирани от Фонд „Научни изследвания“:

- Проект с Института по славяноведение на Руската академия на науките на тема **„Русия, България, Балканите. Проблемите на мира и войната 18-21в. (митове и действителност)“**. Ръководител е проф. И. Марчева и участници от Института проф. д.и.н. Т. Стоилова и доц. П. Димитрова.
- Проект **„Българите в Западните Балкани (100 години преди и след Ньой)“**. Ръководител е доц. Ал. Гребенаров и участници от звеното доц. Д. Вачков, гл. ас. В. Милачков, гл. ас. Ст. Стойчева, гл. ас. Г. Георгиев и Н. Поппетров.
- Проект за млади учени **„Номадските заселвания в българските земи през Късното средновековие - история, памет и употреба“** с ръководител ас. д-р К. Голев.
- Проект **„Историческа демография на българските общности в Македония и Украйна (края на XIX до средата на XXв.). Статистически анализ“** с ръководител гл. ас. Ст. Стойчева.

След участие в конкурса за подпомагане на българската научна периодика на Фонд „Научни изследвания“ две от издаваните от Института списания, *Bulgarian Historical Review* и *Исторически преглед*, също получиха финансиране.

Същевременно учени от Института за исторически изследвания участваха в проекти, по които звеното не е водеща организация. Проф. д.и.н. Ив. Билярски бе участник в международен проект на Институт за изследване на изкуствата на БАН на тема: **„Гласове и образи на властта“**. Доц. О. Тодорова участва във външен за института проект на тема: **„Зографска кондика от XVIII век: текст и коментар“**, ръководен от проф. д.и.н. Надя Данова. Доц. Ст. Първева бе част от екипа на проекта **„Извори за балканските народи“**, ръководен от доц. Росица Градева с водеща организация Институт по балканистика с Център по тракология „Проф. Ал. Фол“. Доц. Е. Кандиларов участва в проект на СУ „Св. Кл. Охридски“ на тема: **„Establishment of a Combined Education and Research System for Root-taking and Spreading of Korean Studies in Eastern Europe“**. Доц. Ал. Гребенаров бе ръководител на проект, участвал в конкурса на Столична програма „Култура“, направление „Литература“. Гл. ас. Ч. Ветов взе участие в съвместен проект с РУО – София-град за организиране на ученическа конференция на тема „100 години от подписването на Ньойския договор“. Доц. Д. Вачков и гл. ас. А. Стезова бяха участници в проект на тема **„Забравените бележити българи - Никола Стоянов“**, финансиран от Централен фонд за стратегическо развитие на НБУ. Проект на учени от Института на тема **„Македония“** бе одобрен от Издателския съвет на БАН. Той се ръководи от доц. Ал. Гребенаров.

Продължи участието на учени от Института в проекти, осъществявани в рамките на двустранни спогодби на Българската академия на науките с чуждестранни научни институции, които са водещи за съответната държава. Участието в подобни проекти допринася за популяризиране на постиженията на българската историческа наука по теми от българското и световно историческо развитие и за изграждане на по-пълна картина на

миналото. По традиция тези проекти включват организирането на научни форуми, изнасянето на лекции и публикации в рецензирани тематични сборници и в реномирани български, европейски и извъневропейски издания. По-подробно тези проекти се представят в частта за международното научно сътрудничество на звеното.

През годината Научният съвет на Института одобри за изпълнение проект на секция „Средновековна история“. Темата на проекта е **„Просопография на средновековна България V – XIV в.“**, ръководител - проф. д.и.н. Ил. Илиев и участници – учени от секцията. В началото на 2019 г. с одобрението на Научния съвет на ИИСТИ започна изпълнението и на проект на секция „История на света и международните отношения в ново и най-ново време“, посветен на 40-годишнината от основаването на секцията. Темата на проекта е **„Изучаването на световната история и българската историческа наука“** с участници от Института за исторически изследвания, ИБЦТ- БАН, СУ „Св. Кл. Охридски“, Пловдивски университет, Великотърновски университет и Висше училище по сигурност и икономика – Пловдив. През 2019 г. продължи изпълнението на няколко колективни проекта, одобрени от Научния съвет на Института: проект на тема **„Ежедневието на империите. Средни векове – XX век“** с ръководител проф. д.и.н. Т. Стоилова; проект **„Социални и социално-професионални групи в провинция Румелия през XV-XVIII век“** с ръководител доц. Ст. Първева; проект на тема **„България: икономика и политика по време на разведряването 60-те - 70-те години на XX век“** с ръководител проф. Ил. Марчева.

Важно направление в работата на учените от Института е и разработването на няколко индивидуални проекта по значими теми от българското и световно историческо развитие. Традиционно, наред с публикуването на резултатите от проучванията по тези проекти, учените участваха в международни и национални научни конференции.

Особено успешна бе годината за младите учени и докторанти в Института, работили по проекти, одобрени и финансирани по програмата за подпомагане на младите учени в БАН. През 2019 г. завършиха три такива проекта. Проектът **„Развитие на рударството в района на Сакар планина през XV-XVI в. Демографска и стопанска характеристика на населението, ангажирано с добива на руда и металообработване“** с ръководител гл. ас. Ст. Димитров и научен консултант доц. Ст. Първева и проектът **„Пловдивският панаир като място за транснационални културно-икономически контакти на България по време на Студената война“** с ръководител докторант Мирена Митова и научен консултант проф. Ил. Марчева бяха удостоени с награди за най-успешен проект, финансиран по **„Програма за подпомагане на млади учени и докторанти в БАН - 2017 г.“**, научно направление **„Културно-историческо наследство и национална идентичност“**.

Представените данни за 2019 г. относно участието на учени от Института за исторически изследвания в национални и международни проекти, по които звеното е водеща организация и в проекти на други институции показват много висока активност. През годината като водещи форми наред с бюджетно финансиране се утвърдиха финансиранята по една национална научна програма, по програми на министерства и ведомства, както и по Фонд **„Научни изследвания“**. Този анализ потвърждава извода за разширяващата се разпознаваемост на Института в българските и чуждестранни научни среди и за увеличаване на неговата роля в подпомагането дейността на различни държавни и общински институции.

Освен приложните резултати от проектите на учените от Института, особено важни са тези, свързани с фундаменталните научни изследвания. По отношение на публикационната дейност през 2019 г. учените от звеното са регистрирали общо 175 излезли от печат изследвания. Монографиите са 17, от които 5 са колективни, издадени са и 3 сборника с документи, като по този общ показател се е увеличил броят спрямо предходната година. Според критериите за оценяване в БАН, актуализирани през 2019 г., научните публикации в издания, индексирани в WoS, Scopus и ERIH+, са 14. Реферирани научни публикации в издания, неиндексирани в WoS, Scopus, ERIH+, тематични сборници, вкл. сборници от международни и национални научни форуми са 98, което е повече от половината от общия брой публикации. По този показател също се наблюдава повишаване на броя на оценените във високите категории научни публикации спрямо 2018 г. Те, заедно с монографиите, формират болшинството от научните изследвания в Института, като останалите публикации също отговарят на общите традиционно поддържани от хуманитарните науки и в частност от Института високи критерии за научни проучвания. Общият брой цитирания е 399. Общият брой приети за публикуване през 2019 г. научни изследвания на учени от Института е 68.

С голямо значение за оценка работата на учените в Института е публикуването на монографии и сборници – документални и с научни изследвания, които са подчинени на най-високите научни критерии за изследвания в областта на хуманитарните науки. През 2019 г. резултатите по този показател са както следва:

Монографии и документални сборници:

Божинев, Войн. *Социалистическа Югославия в агония 1980-1989.* АРКА, 2019, ISBN:9789548356671, 240 стр.

Вичкова, Даниела. *Българското централно благотворително общество (БЦБО).* Том 1. Създаване, структура и дейци (1876-1877). Издателска къща ДиоМира, 2019, ISBN:978-954-2977-54-4, 302 стр.: с таблици

Монографията е първи самостоятелен опит в българската историография да се проучи цялостно създаването, структурата и дейците на Българското централно благотворително общество. БЦБО е политическа организация, която функционира легално като благотворителна на територията на Румъния. Книгата е издание на докторската дисертация на автора. Разглеждат се предпоставките за създаване на БЦБО и самото учредяване на политическата формация на 10 юли 1876 г. в Букурещ. Изследва се Централното общество в Букурещ (1 май 1876 – май 1877). Дават се сведения за клоновете на организацията – 16 български благотворителни общества в румънските градове (май 1876 – август 1878). Разглеждат се периодите на създаване, уставите, печатите и организационната структура на обществата. Сведенията са извлечени от архивни документи и от периодичния печат за периода 1876-1877 г. Направена е периодизация на етапите в организационното изграждане на БЦБО. Библиографията към изданието включва 710 заглавия.

Георгиев, Георги Н. *Българо-албански политически отношения (1908–1915).* Македонски научен институт, 2019, ISBN:978-619-7377-06-4, 468 стр.

Хронологичната рамка, в която се разглеждат българо-албанските политически отношения, се простира от Хюриета, или т.нар. Младотурска революция в Османската империя, до включването на Царство България в Първата световна война. Избраният период е ключов за новата история на двата народа, преплетена тясно в геополитическите проекции на Македонския въпрос и Албанския въпрос. Открояват се и се проследяват същностните линии на българо-албанските взаимоотношения. Те съдържат както заряд на конфликтност въз основа на несъвместими национални програми и различни етнокултурни стереотипи, така и стремеж към разбирателство и установяване на стратегическо сътрудничество. Процесите са анализирани в общия комплекс на балканските международни отношения и на регионалния ред, възникнал през 1912–1913 г. с едноименните (Балкански) войни и договорите в Лондон, Букурещ и Цариград.

Георгиева, Сашка. Брачна дипломация на средновековните български владетели. Пловдив, 2019, Фондация „Българско историческо наследство”, ISBN 978-954-8536-27-1, 473 стр.

Книгата разкрива как българските средновековни владетели са използвали брачната институция, за да създават договорени роднински връзки със съседни владетели и така да търсят решение на политически проблеми. През Средновековието не съществувала разлика между лична и обществена собственост на владетелите и затова те се отнасяли към делата на държавата си като към семейни дела. Така междудържавните отношения на практика се превръщали в отношения между личности. Затова сродилите се чрез междудинастичен брак владетели се надявали, че доверието, особеният вид лоялност и субординацията, които характеризирали според тях семейните връзки, можели да бъдат използвани, за да се противодейства на владетелите извън новосъздадената семейна общност. Така умелото създаване на междудинастични роднински връзки станало един от ключовите елементи в средновековната политика в Европа и в частност на Балканите. Българските владетели сключвали дипломатически бракове с управленския елит на Византия, Сърбия, Унгария, Латинската константинополска империя, Влахия, „Печенегия“, Босна, Златната орда и Османската империя. Броят на всички осъществени и неосъществени брачни съюзи в историята на българската средновековна брачна дипломация е близо 60, което е почти половината от всички известни ни договори, сключвани от тогавашните български управници. Това само по себе си говори за значението, което са придавали на брака като средство за скрепяване на политическите договорености.

East Central European Migrations during the Cold War. A Handbook, ed. by Anna Mazurkiewicz, De Gruyter Oldenbourg 2019, ISBN 978-3-11-060753-6, XI + 465 pp.

Authors: **Detelina Dineva** (the part on Bulgaria), Agata Domachowska (Albania), Pauli Heikkila (Baltic States), Michael Cude & Ellen Paul (Czechoslovakia), Bethany Hicks (Germany), Katalin Kadar Lynn (Hungary), Slawomir Lukasiewicz (Poland), Beatrice Scutaru (Romania), Anna Fin (Ukraine), Alexey Antoshin (USSR), Brigitte Le Normand (Yugoslavia).

В тази *колективна* монография учени от осем страни представят в единадесет глави многопластовата и сложна история на миграцията от перспективата на Източна и Централна Европа в периода 1944/45-1993 г. Всяка глава, посветена на отделна държава, е организирана по подобен начин, предлагайки ясно съпоставими истории. Същевременно авторите разглеждат сложните миграционни процеси в контекста на характерните особености на националната политика, етническият състав и икономическото развитие на съответните

страни. Отделено е внимание и на дейността на политическите емигранти от периода на Студената война. В заключителната част на всяка глава са представени международните миграционни процеси след 1989 г. и е дадена ценна информация за съществуващите архивни и публикувани източници по проблема.

As written in a review by Leslie Page Moch from Michigan State University, "The Handbook is a gift to students of migration on three counts. It gathers the expertise of scholars fluent in the languages - and familiar with the archives - of Eastern and Central Europe. Thus it brings the multi-layered and complex histories of movement beyond the flat descriptor of 'Soviet Bloc' or Eastern European migrations. The Handbook is both rich and lucid, presenting in-depth materials on the European twentieth-century, on one hand, and organizing each chapter in a similar way, offering the reader transparently comparable histories. (...) Each chapter elucidates a complex migration history distinguished by national politics, ethnic composition, and economics - moving from the cataclysmic impacts of World War II to the international migrations and politics of Cold War movement, as well as politics of Cold War emigrants themselves. Each chapter ends with an epilogue on post-1989 international migrations and a valuable addendum on published and archival sources. Finally, the handbook models the kind of high quality work produced by international scholarly cooperation at its best."

Кандиларов, Евгений, Стефанова, Вера-Вутова. България и Япония: Политика, дипломация, личности и събития. "Изток-Запад", 2019, ISBN:978-619-01-0443-8, 638 стр.

Книгата е опит за цялостен обзор на отношенията между България и Япония от тяхното зараждане преди повече от столетие до наши дни и е дело на две поколения специалисти в областта на японистиката и българо-японските отношения. Преминали през изпитанията на времето – от смутните години на Втората световна война, последвалата конфронтация на Студената война и прехода на България към демокрация и пазарна икономика, – днес българо-японските отношения се основават на традиционно приятелство и равнопоставено партньорство. Те са пример за това как взаимният интерес и желание за опознаване и сближаване между хората от двете страни, съчетани с прагматичен, добронамерен и далновиден държавнически подход, създават почва за приемственост и последователност в изграждането и развитието на двустранни контакти и обмен на различни равнища в динамично променящите се геополитически реалности в света.

Караганев, Румен. Дунав, Международната дунавска комисия и България 1919-1940/1944 г. ИК "Гутенберг", 2019, ISBN:978-619-176-109-8, 296 стр.

Изследването проследява настъпилите промени и осъществяваните дейности в навигацията по Дунав след 1919 г., направлявани и регулирани през мирните две десетилетия от Международната дунавска комисия. България е пълноправен участник в многонационалната институция, като най-вече в лицето на своя несменяем представител Г. Лазаров внася своята лепта в устояването на нейните демократични постулати. По силата на възможностите си, авторитета и близките си съприкосновения с влиятелните европейски политически фактори, Комисията е с принос към добронамерените отношения в международните дела. Официална София твърде предпазливо възприема отреденото ѝ място в дунавската акватория, а когато събитията по този вектор стават драматични, страната е принудена изцяло да ги следва, особено що се отнася до периода след 1940 г.

Костова, Елена. България, Дубровник и Балканите. Политически, икономически и

дипломатически взаимоотношения (края на XII – XIV в). Фондация "Българско историческо наследство", Пловдив, 2019, ISBN:978-954-8536-31-8, VI + 209 стр.

Трудът се базира главно на наскоро публикувани исторически извори, пазени в Държавния архив на Дубровник (ДАД). В първата част на монографията се акцентира върху поредица от владетелски документи, които имат пряко отношение към развитието на българо-дубровнишките връзки през Средните векове. Събрани за първи път на едно място, тези писмени сведения получават изцяло нов прочит, отразяващ развитието на двустранните връзки, осъществени в широк балкански контекст. Така ясно проличават приликите и разликите, свързани с налагането на дубровнишките икономически интереси в Търновското царство и на Балканите като цяло. Втората част на изложението застъпва изцяло неразработени от българската историография въпроси. Темата за ролята и мястото на дубровнишките консули на Балканите, и в частност из българските земи, е разгледана детайлно, като се правят паралели с подобни рагузки административно-правни служители, намерили разпространение из италианските градове-републики. Разработването на въпроса за митата, плащани от дубровничани, а и от останалите чужди търговци, достигачи пределите на Балканите и българските земи, също е приносен и нов в българската историография. В изложението са направени паралели, целящи да покажат размера на сумите, плащани от търговците на Рагуза, в по-ранни епохи, извън периода на фиксираната в текста хронология. В същото време се налагат сравнения със сумите на митата, плащани от останалите чужди търговци (основно венецианци и генуезци), осъществяващи икономическите си интереси из българските земи. Последната част на монографията се фокусира върху образите на отделни исторически фигури. Целта на тази глава от изложението е да се превърне в своеобразна просопография, отразяваща съдбата на отделни българи, пребивавали в Рагуза, в рамките на фиксирания в изложението период. Трудът съдържа Приложение, в което са събрани на едно място всички владетелски документи от епохата, част от които се пазят в Държавния архив на Дубровник, и имат отношение към разглежданата проблематика.

Марчева, Илияна, Стоянова, Росица, Величкова, Цветана. В темелите на българската наука. Дарителство и благодетели на Българската академия на науките. Изд. на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2019, ISBN:978-954-322-997-0, 127 стр.

Изданието е посветено на 150-ата годишнина от създаването на Българското книжовно дружество, чийто наследник е Българската академия на науките. То е насочено към широка аудитория от читатели и нейното запознаване с различните прояви на благотворителната традиция по отношение на академичната институция през годините. Целта на авторите е била да представят многообразието от личности, техните мотиви и жестове в полза на науката. За пръв път се прави опит да осветлят и обобщят жестовете на щедрост на немалко наши съвременници към Академията и нейните институти. Свързани с възраждащите се традиции на гражданско действие, те доказват трайното място на дарителската традиция в историята на най-старата и авторитетна научна организация в страната. За написването на текста е използван е богат документален масив – материали от държавните архиви в страната и най-вече от Научния архив на БАН; документи от Учрежденския архив на БАН; справки за даренията, направени към различните академични институти и центрове; публикувани документи и проучвания, интернет източници; информация, предоставена от неправителствени организации и др.

Милков, Христо. 1968 - "разделната" година: свободата на власт. Българският поглед върху Френския май (60-те години). ИК "Гутенберг", 2019, ISBN:978-619-176-145-6, 366 стр.

Милков, Христо. Под ръка с демокрацията. 30 години "нежна революция". Ариадна, 2019, ISBN:978-954-9660-66-1, 384 стр.

Пейковска, Пенка. Демографски аспекти на миграциите в България, 1912–1944 г. София: ИИСтИ-БАН, 2019, ISBN:978–954–2903–37–6, 350 стр.

Монографията представлява пръв опит за изучаване на международните миграции (емиграция и имиграция) и вътрешните миграции в България, както и тяхната роля в урбанизацията на страната във военновременните години и през междувоенния период от демографска гледна точка, включително по отношение на ефекта от тези миграции в историческото минало и в настоящето. Направен е (отново за пръв път) количествен и извороведски анализ на официалните статистически извори (главно български, но също и чуждестранни), залегнали в основата на проучването – преброявания на населението и текуща демографска статистика. Картината на миграционните процеси, разкрита чрез количествения анализ на визираните статистически извори, е допълнена от новоиздирени „наративни” архивни документи. Изследвани са факторите за миграциите (доброволни и принудителни, трудови), миграционните политики на централната власт в България, динамиката, етническата структура и пространствената насоченост на миграционните потоци, концентрацията на имигрантите и тяхната социално-икономическа интеграция. Неразделна част от анализа представляват изработените от автора 51 таблици (две от които в приложения), 20 картосхеми и 7 графики.

Стрезова, Алека. Солун и българите: история, памет съвремие. Съст. и ред. Ю. Константинова, Н. Данова, Й. Желев. София, Институт за балканистика с Център по тракология – БАН, 2019, ISBN 978-619-7179-10-1, 655 стр.

Колективната монография представя живота и мястото, което заемат българите в Солун, тяхната връзка с големия град в един дълъг исторически период. В изданието участват двадесет и двама български, гръцки и турски учени, които разглеждат важни и до момента малко познати теми от историята на българската общност в града.

Тодев, Илия. Батак в Априлското въстание – и в българската памет. „Захарий Стоянов”, 2019, ISBN:978-954-09-1247-9, 200 стр.

Книгата се състои от осем текста (пет авторски и три документални), писани в различно време и по различни поводи, но обединени от една цел – формиране на научно виждане по темата „Батак”. „Батак” не престава да вълнува българското общество, той остава „гореща точка”. Ожесточената медийна война от 2007 приключи – но без „мирен договор”; спорът не роди никаква истина, никакво консенсусно мнение. Сега като че ли гласът на учените най-сетне може да се чуе без да бъде заглушаван от страсти и пристрастия. И тази книга е призив да се погледне към „Батак” не само sine ira et studio, но и да се използва за това инструментариума на научната дисциплина „история” – тя може и да има своите недостатъци, но ни-кой все още не е успял да предложи по-достоверен начин за вникване в миналото.

Тодев, Илия, Йорданка Гешева, Евгени Кандиларов, Илияна Марчева, Николай Поппетров, Димитър Христов. *Кратка история на Българската академия на науките.* С., 2019. Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, ISBN 978-954-322-999-4, 130 стр.

Книгата е посветена на 150-годишнината от създаването на Българската академия на науките. Отделните глави отразяват периодите в развитието на Книжовното дружество и на Академията. Автор на предговора е проф. дин Илия Тодев, а изданието е под редакцията на чл.-кор. Васил Николов.

Книгата е създадена на базата на издадената преди 5 години двутомна История на БАН и е от същия авторски колектив. Текстовете са придружени от изобилен илюстративен материал. Целта беше да се направи по-популярна и достъпна за по-широк читателски кръг история на БАН още от времето на нейното създаване през 1869 г. та чак до наши дни. Въпреки ограничения обем на книгата, представените събития следват основните етапи в дългогодишна история на Книжовното дружество (до 1911 г.) и на Академията на науките от 1912 до 2019 г. и показват постижения и проблеми в научната и в организационната област, важни моменти от живота на академичната общност, отношения с български и чуждестранни партньори.

Трайкова, Весела-Йоанина. *Ранното християнство, Юстиниан и Юстиниана Прима. (Извори, историческа памет и нейната употреба).* Второ преработено и допълнено издание, Издателство "Булга Медиа", 2019, ISBN: 978-954-9670-42-4, 420 стр.

Качена е в електронен вариант на сайта на academia.edu: <http://www.academia.edu/>.

На вниманието на читателя се предлага опит за преосмисляне проблема за архиепископията Юстиниана Прима, учредена от Юстиниан Велики в префектура Източен Илирик през VI век, както и връзката ѝ с ранното християнство на Балканите. Поставените въпроси се разглеждат в контекста на политиката на императора, на спецификата на местните църкви в Илирик, основани от ап. Павел и на съперничеството между църквите в Рим и Константинопол в борбата за овладяване на илирийските диоцези. Изследвани са мотивите, ръководили Юстиниан при учредяването на архиепископията, нейния характер, както и причините за скорошното ѝ разтуряне.

Търсят се проекциите на Юстиниана Прима в идейно отношение през следващите векове, както и отговор на въпроса: „Кои са реалните наследници на Първа Юстиниана?“

Специално внимание се отделя на някои извори, дадени за пръв път в български превод, отнасящи се до личността и делото на самия Юстиниан и неговата религиозна политика.

Разглежда се и проблемът за ранното християнство и корените му в хилядолетните мистериални местни култове, както и естеството на конфликта между това християнство и официализиращите се църкви в Рим и Константинопол.

Прилага се и илюстративен материал, свидетелстващ за характера на църквите от последованието на ап. Павел и родството им с мистериалната местна култура от миналото.

Якимова, Ирина. *България между СССР и Запада в епохата на глобалното геополитическо преустройство (1985-1991).* Парадигма, 2019, ISBN: 978-954-326-401-8, 366 стр.

Монографията изследва тенденциите в българската външна политика в периода на глобалната трансформация на отношенията Изток – Запад в края на 80-те и началото на 90-те години на ХХ в. Тя предлага на читателя нестандартен поглед както върху широко известни, така и върху не толкова популярни аспекти от дейността на българската дипломация в стремежа за отхвърляне на просъветския „синдром на сателита“ чрез осъществяването на внимателно контролиран „завой“ от тясно сътрудничество в рамките на Източния блок към постепенно приобщаване към западноевропейското геополитическо пространство. Монографията е плод на задълбочен няколкогодишен труд на събиране и обработка на значителен по обем и разнородност изворов материал, включително от Архива на „Фонд Горбачов“, както и няколко фонда на Държавния архив на Руската федерация (ГАРФ). Изследването съдържа също интересен анализ на изказванията на американски президенти и други висшестоящи световни политически дейци. Многообразието от гледни точки и постигнатото съчетание между висока степен на научност и увлекателен стил на историческия разказ прави книгата изключително ценна както за специалисти, така и за по-широк читателски кръг.

Ехо от войната. Разкази на ветерани от Втората световна война. (Съст. **К. Голев и М. Гяурски**), Преработено и допълнено издание, 1, "Камея Груп", 2019, ISBN: 978-619-90366-1-7, 254 стр.

Ехо от войната. Разкази на ветерани от Втората световна война. (Съст. **К. Голев**), Преработено и допълнено издание, 2, "Камея Груп", 2019, ISBN:978-619-90366-1-7, 254 стр.

Двата тома на сборника „Ехо от войната“ съдържат общо 39 устно-исторически интервюта на ветерани от Българската армия, сражавали се в различни етапи на българското участие във Втората световна война (1941–1945). Разказите на ветераните са публикувани в техния автентичен вид с минимална редакторска намеса и са снабдени с подробен научно-справочен апарат, анотации и хронология на събитията. Избраните за печат интервюта са представителна извадка от много по-голяма по обем колекция, която съдържа над 300 разказа от територията на цялата страна, покриващи всичките 28 административни области на страната. Публикуваните разкази също осигуряват национална представителност, тъй като са резултат от проведена теренна работа в различни части България.

Михайлов, Венелин. Икономическите реформи през погледа на политиците на прехода (1989-2007). Сборник документи и материали/съставителство и бележки Венелин Михайлов, уводни думи Илияна Марчева. Диомира, 2019, ISBN:978-954-2977-51-3, 487 стр.

Сборникът е подготвен по проект ДФНП-17-18/24.07.2017 г. "Икономическите реформи през погледа на политиците на прехода (1989-2007)" с ръководител Венелин Михайлов и научен консултант проф. д-р Илияна Марчева по Програма за подпомагане на млади учени и докторанти на БАН за 2017 г.

През 2019 г. под редакцията/съставителството на учени от Института бяха публикувани няколко сборника с изследвания:

Българистиката в Европа: настояще и бъдеще. Под редакцията на Л. Тасева, Й.

Спасова-Дикова, М. Цибранска, Б. Нягулов, Б. Мирчева, А. Лулева, И. Гергова, С. Горянова. С.: Издателство „Изток-Запад“, 2019, ISBN: 978-619-01-0531-2.

Сборникът включва част от докладите, изнесени на международен научен форум (кръгла маса), която беше организирана от Съвета за чуждестранна българистика и Института за литература към БАН и се проведе на 11 и 12 май 2018 в София като част от проект, финансиран от Национален фонд „Култура“ в рамките на „Културната програма на Българското председателство на Съвета на Европейския съюз 2018“. Статиите представят общи проблеми на българистиката, състоянието българистичните изследвания в различни европейски държави и някои нови изследвания на учени. В дял „Документи“ са публикувани обобщаващ анализ на състоянието на българистиката в чужбина, изготвен в началото на 2017 г., и обръщение от участниците в кръглата маса до висшите държавни органи и някои министерства в България. В сборника има една статия на учен от ИИСТИ.

Цар Иван Асен II (1218–1241). Сборник по случай 800-годишнината от неговото възшествие на българския престол (Съставителство и редакция Ил. Илиев, В. Гюзелев, К. Ненов). Фондация „Българско историческо наследство“, Пловдив 2019, viii+291 стр., ISBN 978-954-8536-30-1.

На 29 и 30 ноември 2018 г. в Големия салон на Института за исторически изследвания към Българската академия на науките бе проведена международна научна конференция по случай 800-годишнината от възцаряването на Иван Асен II (1218–1241) под надслов: „Цар на българи и гърци“. Нейният Организационен комитет включваше в състава си следните български историци: акад. Васил Гюзелев, проф. дин Ани Данчева-Василева, проф. дин Илия Г. Илиев, проф. дин Петър Ангелов, доц. д-р Александър Николов, доц. д-р Даниел Вачков и гл.ас. д-р Кирил Ненов. В програмата на събитието взеха участие 36 учени медиевисти от България, Гърция, Италия и Сърбия. Изнесените от тях доклади, посветени на политическия, обществен и културния живот на Българското царство по времето на Иван Асен II, предизвикаха голям интерес и оживена дискусия сред участниците. Настоящият сборник съдържа значителна част от представените на конференцията изследвания. Съставителите изразяват надежда, че публикуваните тук текстове ще съдействат за обогатяване на информацията, представите и концепциите за Иван-Асеновото царуване и за мястото на България тогава в историята на Балканите и Европа.

Първата световна война на Балканите и участието на България в нея през 1917 г. Сборник с материали от Национална научна конференция с международно участие. 6-7 декември 2017, Кюстендил. С., 2019, ISBN 978-954-2903-35-2, 560 стр.

Сборникът с доклади и изследвания е резултат от проведената на 6-7 декември 2017 г. в Кюстендил Национална научна конференция с международно участие на тема „Първата световна война на Балканите и участието на България в нея през 1917 г.“. Издава се със съдействието на Националния комитет за отбелязване на 100 години от Първата световна война и участието на България в нея. Организатори на конференцията и на издаването на сборника са Институтът за исторически изследвания, Македонският научен институт, Регионален исторически музей – Кюстендил. Съставители на сборника са Александър Гребенаров и Николай Поппетров, отговорен редактор е Йорданка Гешева.

Конференцията и сборникът са по проект, финансиран от Министерски съвет на Р България, постановление 252 от 16 ноември 2017 г. (Държавен вестник, бр. 93 от 21 ноември 1917 г.). Бенефициент е Институтът за исторически изследвания. В сборника с оригинални статии и студии се представят 39 автори от институти на БАН, от регионални и градски музеи, архиви и библиотеки, от Министерството на отбраната, Военна академия „Г.С. Раковски“ и др. От Института за исторически изследвания взеха участие 10 автори. Статиите и студиите са преминали през научна и езикова редакция. Сборникът е с твърди корици и е много добре илюстриран.

Україна и България в историята на Европа. Сборник научни трудове./ Україна і Болгарія в історії Європи. Збірник наукових праць. Съст. Инна Манасиева, Ирина Матяш, Київ-Софія, 2019, ISBN 978-966-02-8813-3; ISBN 978-954-2903-34-5, 559 стр.

В сборника „Україна и България в историята на Европа“ са представени статиите на участниците в международната научна конференция със същото заглавие, проведена от 17 до 20 юни 2018 г. в град София. Сборникът е резултат от сътрудничеството на научните академични институти на България и Україна. Публикациите разглеждат общите ключови въпроси в историята на България и Україна от Средновековието до съвременното. Голямо внимание се обръща на личностите в украинската и българската история, близките позиции на Україна и България в Европа, сходствата и разликите в историческото им развитие. Очертани са направленията на архивните изследвания в историята на украинско-българските отношения.

Материалите в сборника са групирани в три раздела. На голямо количество проблеми, разположени в широк проблемен и хронологически диапазон, са посветени статиите от първия раздел „Българи и украинци от средните векове до новото време“. Разработките от втория раздел „Українската държавност и българо-українските отношения 1917-1921 г.“, са съсредоточени преди всичко върху установяването на дипломатическите отношения между двете държави след сключването на Брест-Литовския мирен договор между Четворния съюз и Украинската народна република през далечната 1918 г. Тогава България е една от първите страни, установили дипломатически отношения с новосъздадената държава, в очакване на добросъседски отношения и партньорство. Статиите от третия раздел „България и Україна през ХХ-ХХІ в.“ са посветени на съвременното положение на българите в Україна и украинците в България и очертават предизвикателствата между двете държави в най-ново време.

Сборникът представлява интерес както за учени, докторанти и студенти, изучаващи историята на българо-українските отношения, така и за всички, които се интересуват от историята на България и Україна.

Beyond the Border. Proceedings of the 10th Joint Meeting of Bulgarian and North American Scholars, Sofia, June 27-29, 2016. Ed. by Lora Taseva, Catherine Rudin, Ana Luleva, Blagovest Njagulov, Boyka Mircheva, Joana Spassova-Dikova, Mariyana Tsibranska, Ivanka Gergova, Sofia: Prof. Marin Drinov Publishing House of Bulgarian Academy of Sciences, 2019, ISBN: 978-954-322-971-0.

Сборникът включва 27 доклада, изнесени в рамките на Десетата българо-

американска конференция, състояла се от 27 до 29 юни 2016 г. в София. Неин организатор беше Съветът за чуждестранна българистика към БАН и Асоциацията за българистични проучвания (Bulgarian Studies Association), която обединява българисти от Северна Америка (САЩ и Канада) и от Европа. Конференцията се вписва в започналата през 1973 г. традиция на българо-американските научни диалози в областта на българистиката. Вниманието е фокусирано върху многоаспектната тема за границите като исторически и културен, обществен и политически, духовен и познавателен феномен, пораждащите ги причини, техните взаимодействия и трансформации. Докладите в сборника са разпределени в три тематични области: „Език и литература“, „История и етнология“ и „Култура и изкуство“. В сборника има 4 статии на учени от ИИСТИ.

Bulgaria and Hungary in the First World War: A View from the 21st Century. Eds. Cs. Katona, G. Demeter, P. Peykovska. Budapest-Sofia, IH-RCH, IHS-BAS, 2019, 385 p. ISBN: 978-954-2903-36-9 (IHS-BAS), ISBN 978-963-416-198-1 (IH-RCH-HAS) съвместно издание на Института по история – Унгарска академия на науките и ИИСТИ–БАН

Сборникът е съвместно издание на ИИСТИ при БАН и Института по история към Изследователския център по хуманитаристика при УАН. Реализира се от Българо-унгарската историческа комисия в рамките на текущия двустранен проект по междуакадемичния обмен на тема „Перифериите на империите и националните държави в Централна и Югоизточна Европа, XVII–XX в.: власт, институции, общество, адаптация“. Съдържа 15 статии и студии от унгарски и български автори, посветени на Първата световна война и интерпретиращи дипломатическите отношения между страните – участнички във войната, проблемите на националните историографии, проявленията на национализмите, военната история, предизвиканите миграционни движения.

Известия на Исторически музей – Габрово, том VI, 2018, Ред. колегия Ил. Марчева, Кр.Чолакова, Р. Йосифов, Ив. Постомпиров, Изд. Фабер, 2019, ISSN 2367-783X, 446 с.

Томът съдържа 31 статии от състояла се през 2018 г. Национална конференция „Развитие на занаятите и индустрията в България през XIX – XXI век и приносът на Габрово“, посветена на 135-годишнината от музейното дело в Габрово и българското председателство на ЕС през първата половина на 2018 г. В тома участват 4 автори от Института: Ил. Марчева, Ирина Григорова, Надя Филипова, Мирена Митова. Статиите разкриват следните тематични полета: история на индустриалното и занаятчийското производство; предприятия, технологии, външноикономически контакти; приноса на Габрово; българският занаятчия и предприемат-исторически профили в миналото и днес; индустриалното наследство – историческа палет и ролята на музеите, архивите и експозициите.

През 2019 г. Институтът беше организатор или съорганизатор на десет международни и национални научни форуми:

„Модерният свят на българина. Търновската конституция от 1879 г.“, Велико Търново, 15 април 2019 г.

Международна кръгла маса „Славянската взаимност между изкушенията на мира и изпитанията на войната (равносметката на XX век)“, София, Институт за исторически изследвания, 1 юли 2019 г. Конференцията беше част от Програмата на Института за исторически изследвания за честване на 150-та годишнина от създаването на Българската академия на науките.

Юбилейна българо-руска международна конференция „България и Русия. 140 години дипломатически отношения: история, състояние и перспективи“, София, 5- 6 юли 2019 г.

„Миграцията и културно историческото наследство“. Научен семинар в рамките на Национална научна програма КИННПОР, финансирана от Министерството на образованието и науката, София, Институт за исторически изследвания, 25 септември 2019 г. Конференцията беше част от Програмата на Института за исторически изследвания за честване на 150-та годишнина от създаването на Българската академия на науките.

Семинар „Махатма Ганди: глобални измерения“, организиран по повод 150 години от рождението на Махатма Ганди, София, Институт за исторически изследвания, 22 октомври 2019 г. Семинарът беше част от Програмата на Института за исторически изследвания за честване на 150-та годишнина от създаването на Българската академия на науките.

Международна кръгла маса – 2 част: „България и Китай: исторически паралели в опитите за модернизацията им от края на Втората световна война до началото на XXI век“/ „Bulgaria and China: Historical Parallels in the Attempts at Modernization from the End of World War II to the Beginning of the 21st Century“, София, Институт за исторически изследвания, 1 ноември 2019 г.

Eighth International Conference on Medieval History of the Eurasian Steppe “Nomads and their Neighbors in the Middle Ages”, София, 20 – 23 ноември 2019 г. Конференцията беше част от Програмата на Института за исторически изследвания за честване на 150-та годишнина от създаването на Българската академия на науките.

Международна научна конференция „100 години от Ньой“, София, 27 ноември 2019 г.

„Ежедневието на империите от средновековието до XX век“, София, Институт за исторически изследвания, 27 - 28 ноември 2019 г. Конференцията беше част от Програмата на Института за исторически изследвания за честване на 150-та годишнина от създаването на Българската академия на науките.

„Наука и образование в средновековна България“, София, Институт за исторически изследвания, 2 – 3 декември 2019 г. Конференцията беше част от Програмата на Института за исторически изследвания за честване на 150-та годишнина от създаването на Българската академия на науките.

В традициите на Института за исторически изследвания и през 2019 г. учените популяризираха своите изследователски постижения сред широк кръг от българското

общество, сред неговите различни групи и посредством различни форми. Акцент в тази насока беше честването на 150-та годишнина от създаването на Българската академия на науките. В рамките на Програмата на Института за честване на годишнината утвърдени и млади учени изнесоха множество публични лекции и проведеха няколко научни форума, посветени на различни аспекти от българската, балканската, европейската и световна история. В Програмата на честванията се включиха и учени от други институти на БАН, от Висши училища в България, от научни организации и университети извън страната. Наред с това, учени от Института участваха в Програмата по честванията на юбилея на БАН, организирана от Ръководството на Академията. Информация за тази дейност е постоянно достъпна на интернет-страницата на Института и на БАН, както и във фейсбук-страницата на Института.

През 2019 г. учените от звеното участваха в популяризирането на постиженията на историческата наука с публикации в периодичния печат, с интервюта за печатни и електронни издания и с включване в разнообразни телевизионни и радио-предавания. Те бяха посветени на значими проблеми от българското, европейско и световно развитие от древността до наши дни: по повод българските национални празници, относно последиците от участието на България в Първата световна война, по проблеми от миграционно естество, по актуални проблеми от деня и пр. През 2019 г. гл. ас. Владимир Ангелов участва в написването на учебника „История и цивилизации“ за 10 клас. С тези дейности учените от Института продължават активно да обслужват интересите на държавата и на обществото.

2.1. Най-значимо научно постижение

От секциите постъпиха следните **предложения за най-значимо научно постижение**:

- секция „Средновековна история“:

Георгиева, С. Брачна дипломация на средновековните български владетели. Пловдив, 2019, Фондация „Българско историческо наследство“, ISBN 978-954-8536-27-1, 473 стр.

- секция „История на българския национален въпрос“:

Георгиев, Г. Н. Българо-албански политически отношения (1908–1915). Македонски научен институт. С., 2019, ISBN: 978-619-7377-06-4., 468 с., Бълг. език, резюме и съдържания на алб. и англ.

- секция „История на България след Втората световна война“

Якимова, И. България между СССР и Запада в епохата на глобалното геополитическо преустройство (1985-1991). Парадигма. С., 2019; ISBN: 978-954-326-401-8, 366 стр.

- секция „Помощни исторически науки и информатика“:

Пейковска, П. Демографски аспекти на миграциите в България, 1912–1944 г. София: ИистИ–БАН, 2019, ISBN: 978–954–2903–37–6, 350 стр.

След проведеното гласуване от членовете на Общото събрание на Института за научно постижение на 2019 г. беше избрана монографията:

Георгиева, Сашка. Брачна дипломация на средновековните български владетели. Пловдив, 2019, Фондация „Българско историческо наследство“, ISBN 978-954-8536-27-1, 473 стр.

Книгата разкрива как българските средновековни владетели са използвали брачната институция, за да създават договорени роднински връзки със съседни владетели и така да търсят решение на политически проблеми. През Средновековието не съществувала разлика между лична и обществена собственост на владетелите и затова те се отнасяли към делата на държавата си като към семейни дела. Така междудържавните отношения на практика се превръщали в отношения между личности. Затова сродилите се чрез междудинастичен брак владетели се надявали, че доверието, особеният вид лоялност и субординацията, които характеризирали според тях семейните връзки, можели да бъдат използвани, за да се противодейства на владетелите извън новосъздадената семейна общност. Така умелото създаване на междудинастични роднински връзки станало един от ключовите елементи в средновековната политика в Европа и в частност на Балканите. Българските владетели сключвали дипломатически бракове с управленския елит на Византия, Сърбия, Унгария, Латинската константинополска империя, Влахия, „Печенегия“, Босна, Златната орда и Османската империя. Броят на всички осъществени и неосъществени брачни съюзи в историята на българската средновековна брачна дипломатия е близо 60, което е почти половината от всички известни ни договори, сключвани от тогавашните български управници. Това само по себе си говори за значението, което са придавали на брака като средство за скрепяване на политическите договорености.

2. 2. Най-значимо научно-приложно постижение

От секциите постъпиха следните **предложения за най-значимо научно-приложно постижение:**

- секция „Средновековна история“:

Цар Иван Асен II (1218–1241). Сборник по случай 800-годишнината от неговото възшествие на българския престол (Съставителство и редакция **Ил. Илиев, В. Гюзелев, К. Ненов**). Фондация „Българско историческо наследство“, Пловдив 2019, ISBN 978-954-8536-30-1, viii+291 стр.

- секция „История на българския национален въпрос“

Изложба на ИИСТИ „*Българите в Западните Балкани (100 години преди и след Ньой)*“ по проект към Фонд „Научни изследвания“ № КП-06-Н30/5.

- секция „История на България след Втората световна война“:

Кандиларов, Евгений, Стефанова, Вера-Вутова. *България и Япония: Политика, дипломатия, личности и събития*. "Изток-Запад", 2019, ISBN:978-619-01-0443-8, 638 стр.

- секция „История на света и международните отношения в ново и най-ново време“:

Украйна и България в историята на Европа. Сборник научни трудове. (Україна і Болгарія в історії Європи. Збірник наукових праць). Киев – София (Київ- Софія): Институт по история на Украйна – Национална академия на науките на Украйна и Институт за

исторически изследвания - БАН, 2019, , ISBN 978-966-02-8813-3; ISBN 978-954-2903-34-5, 559 стр.

- секция Помощни исторически науки и информатика:

Голев, К., Гяурски, М. (съст.) *Ехо от войната. Разкази на ветерани от Втората световна война*. Том. I. Преработено и допълнено издание. София: Камея Груп, 2019, ISBN 978-619-90366-1-7, 254 с.

Голев, К. (съст.) *Ехо от войната. Разкази на ветерани от Втората световна война*. Том. II. Преработено и допълнено издание. София: Камея Груп, 2019, ISBN 978-619-90366-1-7, 254 с.

След проведеното гласуване в Общото събрание на Института за научно приложно постижение за 2019 г. беше избран сборникът:

Цар Иван Асен II (1218–1241). Сборник по случай 800-годишнината от неговото възшествие на българския престол (Съставителство и редакция Ил. Илиев, В. Гюзелев, К. Ненов). Фондация „Българско историческо наследство“, Пловдив 2019, viii+291 стр., ISBN 978-954-8536-30-1.

На 29 и 30 ноември 2018 г. в Големия салон на Института за исторически изследвания към Българската академия на науките бе проведена международна научна конференция по случай 800-годишнината от възцаряването на Иван Асен II (1218–1241) под надслов: „Цар на българи и гърци“. Нейният Организационен комитет включваше в състава си следните български историци: акад. Васил Гюзелев, проф. дин Ани Данчева-Василева, проф. дин Илия Г. Илиев, проф. дин Петър Ангелов, доц. д-р Александър Николов, доц. д-р Даниел Вачков и гл.ас. д-р Кирил Ненов. В програмата на събитието взеха участие 36 учени медиевисти от България, Гърция, Италия и Сърбия. Изнесените от тях доклади, посветени на политическия, обществен и културния живот на Българското царство по времето на Иван Асен II, предизвикаха голям интерес и оживена дискусия сред участниците. Настоящият сборник съдържа значителна част от представените на конференцията изследвания. Съставителите изразяват надежда, че публикуваните тук текстове ще съдействат за обогатяване на информацията, представите и концепциите за Иван-Асеновото царуване и за мястото на България тогава в историята на Балканите и Европа.

2.3. Монография с национално значение

След проведеното гласуване в Общото събрание на учените на Института за монографии с национално значение бяха избрани:

Георгиев, Георги Н. *Българо-албански политически отношения (1908–1915)*. Македонски научен институт, 2019, ISBN:978-619-7377-06-4, 468 стр.

Хронологичната рамка, в която се разглеждат българо-албанските политически отношения, се простира от Хюриета, или т.нар. Младотурска революция в Османската империя, до включването на Царство България в Първата световна война. Избраният период е ключов за новата история на двата народа, преплетена тясно в геополитическите проекции на Македонския въпрос и Албанския въпрос. Открояват се и се проследяват същностните

линии на българо-албанските взаимоотношения. Те съдържат както заряд на конфликтност въз основа на несъвместими национални програми и различни етнокултурни стереотипи, така и стремеж към разбирателство и установяване на стратегическо сътрудничество. Процесите са анализирани в общия комплекс на балканските международни отношения и на регионалния ред, възникнал през 1912–1913 г. с едноименните (Балкански) войни и договорите в Лондон, Букурещ и Цариград.

Георгиева, Саика. Брачна дипломация на средновековните български владетели. Пловдив, 2019, Фондация „Българско историческо наследство”, ISBN 978-954-8536-27-1, 473 стр.

Книгата разкрива как българските средновековни владетели са използвали брачната институция, за да създават договорени роднински връзки със съседни владетели и така да търсят решение на политически проблеми. През Средновековието не съществувала разлика между лична и обществена собственост на владетелите и затова те се отнасяли към делата на държавата си като към семейни дела. Така междудържавните отношения на практика се превръщали в отношения между личности. Затова сродилите се чрез междудинастичен брак владетели се надявали, че доверието, особеният вид лоялност и субординацията, които характеризирали според тях семейните връзки, можели да бъдат използвани, за да се противодейства на владетелите извън новосъздадената семейна общност. Така умелото създаване на междудинастични роднински връзки станало един от ключовите елементи в средновековната политика в Европа и в частност на Балканите. Българските владетели сключвали дипломатически бракове с управленския елит на Византия, Сърбия, Унгария, Латинската константинополска империя, Влахия, „Печенегия“, Босна, Златната орда и Османската империя. Броят на всички осъществени и неосъществени брачни съюзи в историята на българската средновековна брачна дипломация е близо 60, което е почти половината от всички известни ни договори, сключвани от тогавашните български управници. Това само по себе си говори за значението, което са придавали на брака като средство за скрепяване на политическите договорености.

3. МЕЖДУНАРОДНО НАУЧНО СЪТРУДНИЧЕСТВО НА ЗВЕНТО.

През 2019 г. учените от Института за исторически изследвания продължиха да развиват международното научно сътрудничество в основната форма – чрез общи проекти с чужди научни институции, по които звеното е водеща организация или с лично участие във външни за Института проекти. Посредством организирането и участието в научни конференции, кръгли маси и семинари, изнасянето на лекции и публикуването на изследвания по темите на проектите постиженията на българската историческа наука се популяризират в страните от Европейския съюз, Западните Балкани, Русия и извън европейския континент. Тези дейности допринесоха за повишаване на международната разпознаваемост на Института за исторически изследвания.

През 2019 г. се изпълняваха четири проекта по Фонд „Научни изследвания“, два от които включват участие на учени от чужди научни институции:

„Русия, България, Балканите. Проблемите на мира и войната 18-21 в. (митове и действителност)“:

Проектът се разработва в периода 2018 – 2020 г. в сътрудничество с учени от Института по славянведение на Руската академия на науките. Ръководител е проф. Ил. Марчева. Участници от Института са проф. д.и.н. Т. Стоилова и доц. П. Димитрова, а външни участници са проф. И. Баева, проф. Евг. Калинова, проф. Д. Григорова, проф. Ив. Първев и проф. Мих. Симов. В рамките на този проект през 2019 г. се проведе в ИИСТИ международна кръгла маса на тема „Славянската взаимност между изкушенията на мира и изпитанията на войната (равносметката на XX век)“, международна научна конференция в Москва: IX Никитинские чтения „Славяне и Россия: проблемы государственности на Балканах конец 18-21 вв.“ и са подготвени научни изследвания.

„Българите в Западните Балкани (100 години преди и след Ньой)“:

Проектът се осъществява през декември 2018 – декември 2021 г. Ръководител е доц. Александър Гребенаров и участници от звеното са доц. Даниел Вачков, гл. ас. Володя Милачков, гл. ас. Станислава Стойчева, гл. ас. Георги Н. Георгиев и Николай Поппетров. През 2019 г. бяха подготвени научни публикации по темата на проекта и беше проведена конференцията „100 години от Ньой“, по време на която се представи изложба на ИИСТИ „Българите в Западните Балкани (100 години преди и след Ньой)“.

През 2019 г. започна изпълнението на проект в рамките на сключени споразумения за сътрудничество между Българска академия на науките и сродни научни институции в чужбина:

„Перифериите на империите и националните държави в Централна и Югоизточна Европа, XVII–XX в.: власт, институции, общество, адаптация.“/ „Peripheries of Empires and Nation-States in the 17th–20th Century Central and Southeast Europe: Power, Institutions, Society, Adaptation“.

Проектът се разработва съвместно с Института по история на Унгарската академия на науките в периода 2019 – 2021 г. Ръководител от българска страна е доц. Даниел Вачков, координатор доц. д.и.н. Пенка Пейковска и участници проф. д.и.н. Валери Стоянов, проф. Ил. Марчева, доц. Т. Готовска-Хенце, доц. Ст. Първева и гл. ас. В. Стоянова.

През 2019 г. продължи работата по следните проекти, разработвани в рамките на сключени споразумения за сътрудничество между Българска академия на науките и сродни научни институции в чужбина:

„Религиозната реторика на властта във византийското и балканското Средновековие“.

Проектът се осъществява в периода 2018 – 2020 г. и е съвместен с Института за изследване на Югоизточна Европа – Букурещ. Ръководител е проф. д.и.н. Ив. Билярски. Членове на екипа от българска страна са проф. д.и.н. Ил. Илиев, проф. Цибранска, гл. ас. Ел. Костова и гл. ас. Д. Валентинова.

„България и Китай: исторически паралели в опитите за модернизация от края на Втората световна война до началото на XXI век“. Той се разработва в периода 2018 – 2020

г., като ръководител от българска страна е проф. д.и.н. Ил. Годав. Проектът се осъществява съвместно с Института за световна история при Китайската академия за обществени науки.

През годината приключи работата по три проекта, разработвани на основата на подписани спогодби за научно сътрудничество на Българска академия на науките с научни организации в други страни:

“Изкуства, литература и власт в контактните зони (Православие и ислям; Православие и Католицизъм). Прославата на властта срещу оспорването на властта” / “Arts, Literature and Power in Contact Areas (Orthodoxy and Islam and Orthodoxy and Catholicism). Glorification of Power versus Contestation of Power”.

Проектът бе разработен в периода 2017 – 2019 г. като съвместна дейност между Института за исторически изследвания при БАН и Института по археология и история на изкуството Клуж-Напока, Румънска академия на науките. Ръководители на проекта бяха проф. д.и.н. Иван Билярски и д-р Чиприан Фиреа. Членове на екипа от българска страна бяха проф. д.и.н. Илия Илиев, (Институт за исторически изследвания-БАН), проф. д.ф.н. Марияна Цибранска (Институт за български език-БАН), д-р Маргарита Куюмджиева (Институт по изкуствознание-БАН), д-р Десислава Найденова (Кирилometодиевски научен център).

„В търсене на полезното минало: Историята като ресурс за настоящето“. Това бе съвместен проект на Института за исторически изследвания с Институт за югоизточноевропейски изследвания, Румънска академия на науките, със срок 2017 – 2019 г. Ръководител на проекта от българска страна беше доц. Бл. Нягулов.

„Българо-чешките връзки в контекста на модерните европейски идейни течения през XIX-XX в“. Проектът се осъществи в рамките на научното сътрудничество между Института за исторически изследвания и Славянския институт, Чешка академия на науките със срок 2017 – 2019 г. Ръководител на проекта от българска страна беше доц. Т. Готовска-Хенце.

Успоредно с дейностите по посочените проекти, през 2019 г. бяха проведени конференции и издадени сборници с публикации от проведени конференции с международно участие, в които учените от Института представиха своите изследвания по проекти, финансирани от отделни държавни институции. В рамките на честванията на 150-годишнината от основаването на Българска академия на науките бяха организирани индивидуална лекция и научни форуми с участие на учени от чужди научни звена.

Същевременно учени от Института (доц. Олга Тодорова, доц. Евг. Кандиларов, гл.ас. Деница Петрова) участват в международни проекти, по които звеното не е водеща организация. В рамките на международното сътрудничество бяха осъществени участия в международни научни форуми извън проектните форми и кратки специализации и командировки на учени от Института в чужбина, включително в рамките на спечелени лични грантове: проф. д.и.н. Т. Стоилова, проф. Й. Гешева, проф. И. Марчева, доц. д.и.н. П. Пейковска, доц. Т. Готовска-Хенце, доц. Ал. Гребенаров, доц. Евг. Кандиларов, доц. С. Георгиева, доц. Р. Първанова, доц. П. Стоянович, гл. ас. Е. Костова, гл. ас. Вл. Ангелов, гл. ас. А. Стрцова, гл. ас. Г. Георгиев, гл. ас. В. Стоянова, гл. ас. И. Манасиева, гл. ас. Ст. Димитров, гл. ас. В. Божинов, гл. ас. Д. Динева, гл. ас. К. Ненов, гл. ас. В. Трайкова, ас. д-р

К. Голев, ас. д-р Стр. Панайотов, ас. д-р И. Якимова, ас. д-р И. Найденов, д-р К. Йонева. Чрез научните срещи в страната и в чужбина упоменатите дейности разшириха международното научно сътрудничество на Института с колеги от Румъния, Унгария, Италия, Франция, Словакия, Австрия, Полша, Хърватска, Албания, Република Косово, Русия, Украйна, Израел, Китай, Република Корея, Япония.

Посочените дейности в рамките на международното научно сътрудничество на Института през 2019 г. показват голямо разнообразие на форми и активност: посредством двустранни и многостранни проекти, чрез участие в научни форуми извън организирани от Института и благодарение на личните инициативи и международна разпознаваемост на учените. Това сътрудничество се осъществява с научни центрове в страните от Европейския съюз, от Западните Балкани и различни държави извън европейския континент, което доказва приноса на Института към популяризирането на българската историческа наука в чужбина.

4. УЧАСТИЕ НА ЗВЕНТО В ПОДГОТОВКАТА НА СПЕЦИАЛИСТИ

През 2019 г. Институт за исторически изследвания продължи подготовката на специалисти посредством две най-успешни форми: подготовка на докторанти и преподавателска дейност във Висши учебни заведения в България и чужбина.

Девет от учените от Института са водили лекционни курсове и семинарни занятия в бакалавърски и магистърски програми на: Софийски университет „Св. Кл. Охридски“ (проф. В. Стоянов, проф. П. Стоянович, доц. д.и.н. П. Пейковска, доц. О. Тодорова, доц. Ст. Първева, доц. Н. Филипова, доц. В. Атанасова, доц. Евг. Кандиларов), Шуменския университет „Константин Преславски“ (проф. П. Стоянович), и в Университет за библиотекознание и информационни технологии (гл. ас. Д. Михова). Гл. ас. Е. Костова е водила серия от лекции по програма „Еразъм+“ в Universita Ca'Foscari, Italy, Venice.

Проф. Й. Гешева е водила курс към Центъра за обучение на БАН, а проф. И. Марчева, доц. Бл. Нягулов, доц. Р. Стоянова, доц. д.и.н. П. Пейковска, доц. А. Запряновя, доц. Н. Филипова и доц. Т. Готовска-Хенце също предлагат курсове в Центъра. Лекциите, семирните занятия и спецкурсовете във Висшите училища и Центъра за обучение на БАН са на разнообразни теми от българското, европейското и световното развитие: Ислямски аспекти на национализма на Балканите; История на българските държавни институции; Социална и стопанска история на България; Историография; Етнология, История на Балканите; Българска възрожденска история, Демография, Международни отношения и теми, посветени на историята и културата на страни от Централна Европа, Китай, Япония, Индия, Пакистан, Близкия изток, комуникационен мениджмънт, институционален пиар и др. Същевременно проф. д.и.н. П. Стоянович е научен ръководител на един дипломант към Шуменския Университет “Епископ К. Преславски”.

През 2019 г. двама от докторантите на Института защитиха докторска степен. Катина Йонева защити дисертация на тема: „Външната политика на кралство Швеция: приемственост и трансформация в рамките на европейския интеграционен модел“. Десислава Костадинова защити дисертационен труд на тема: „Развитие на помощните исторически науки в България след Втората световна война. Историографски и библиометричен анализ“. Двама от учените в Института са научни ръководители на

продължаващи своето обучение докторанти към звеното (проф. д.и.н. Ив. Билярски и проф. И. Марчева).

Към 31 декември 2019 г. към Института са зачислени 1 докторант в редовна форма на обучение, държавна поръчка и 1 в задочна форма на обучение, държавна поръчка. Анализът на данните показва, че и през 2019 г. учените от звеното успешно развиват както научноизследователска дейност, така и преподавателска практика във ВУ и подготовка на докторанти.

Институтът поддържа сътрудничество с няколко организации във връзка с обучението на докторанти: с Регионален исторически музей – Кюстендил, с Папския комитет за исторически науки – Ватикана, с УниБИТ, с Института за космически изследвания и технологии-БАН и с Висшето военноморско училище „Н. Й. Вапцаров“. От 2019 г. курсът на доц. Т. Готовска – Хенце „Славистиката и българите през XIX в. (подбрани славистични теми в контекста на общественото развитие до 1878 г.)“ се предлага в Центъра за обучение на БАН.

5. ИНОВАЦИОННА ДЕЙНОСТ НА ЗВЕНТОТО И АНАЛИЗ НА НЕЙНАТА ЕФЕКТИВНОСТ

Тази точка не се отнася до изследователската дейност на Института, чийто хуманитарен профил не предполага използване на иновационни методи и технологии в работата на звеното.

6. СТОПАНСКА ДЕЙНОСТ НА ЗВЕНТОТО

7. КРАТЪК АНАЛИЗ НА ФИНАНСОВОТО СЪСТОЯНИЕ НА ЗВЕНТОТО ЗА 2019 г.

Финансовият отчет е представен в отделно приложение.

8. ИЗДАТЕЛСКАТА И ИНФОРМАЦИОННАТА ДЕЙНОСТ НА ЗВЕНТОТО.

Издаваното от ИИстИ списание „Bulgarian Historical Review“ е едно от най-реномираните в областта на историческата наука в България. През 2019 г. бяха подготвени три двойни книжки. Запазването на досегашното темпо на работа, както и наличието на достатъчно одобрени за печат материали ще осигури излизането на списанието и през 2020 г., когато окончателно ще се ликвидира изоставането в номерацията му спрямо календарната година.

В сп. „Bulgarian Historical Review“ намират място както „свободно“ постъпващи материали на учени от България и чужбина, така и разработени по научно-изследователски проекти статии. В някои от броевете се оформят „тематични блокове“, като напр. включените в кн. 3-4- за 2018 г. статии, обединени от общата тема „Историческата наука пред съвременните предизвикателства“. Всички предлагани статии преминават през двойно анонимно рецензиране от утвърдени изследователи, което е гаранция за качеството на изданието. То запазва мястото си в Web of Science – Arts and Humanities Citation Index и в други престижни международни бази-данни.

За популяризирането на „Bulgarian Historical Review“ и за неговата видимост в научния свят безспорно допринасят неговия сайт, както и публикуването на пълния текст на статиите на платформата на CEEOL.

През 2019 г. „Bulgarian Historical Review“ отново спечели финансиране по конкурса на ФНИ "Българска научна периодика" – 2019, което ще осигури превода на чужди езици на част от материалите, а също така отпечатването на две двойни книжки. Издаването на списанието ще бъде подпомогнато също от собствени приходи от абонамент и продажба. Желателна е и финансовата подкрепа на БАН, каквато не е получавана от години.

Другото авторитетно издание на Института, сп. „Исторически преглед“, запази през 2019 г. тенденцията към “стопяване” на изоставането в издателската си дейност. Обстоятелството, че изоставането вече е в значителна степен преодоляно, естествено повишава интереса на утвърдени и начинаещи автори от различни поколения, институции и научни направления. В резултат от това, днес то може да се похвали, че кн. 3 за 2019 г. е излязла от печат, а кн. 4 за 2019 г. е комплектувана и в момента се редактира. Новопристигнали материали позволяват попълване на обема за поне две книжки от 2020 г., което дава надежда, че до края на 2020 г. издаването на книжките ще бъде напълно в синхрон с текущата календарна година.

Редакционната колегия на списание “Исторически преглед” следва изискванията на международните реферирани системи за анонимно двойно рецензиране, включително и за привличане на суперрецензенти при спорни случаи, което гарантира качеството на публикуваните статии и материали. Всички статии се печатат с резюме на английски език, ключови думи и библиография на ползваните източници, което ги прави видими за чуждестранната аудитория. Амбицията на редколегията е да отвори страниците на списанието за специалисти от различни обществени науки, да засилва своята интердисциплинарна политика.

Сайтът на списанието се поддържа редовно, като там намират място съдържанията на вече отпечатаните книжки, както и на броя, който е под печат. От сайта на списание “Исторически преглед” всеки интересуващ се има достъп до резюметата на публикуваните статии.

През есента на 2019 г. списанието кандидатства пред ФНИ и спечели финансиране. Това ще обезпечи техническата работа по издаването на “Исторически преглед” през 2020 г.

Институтът поддържа издаването и на „Известия на института за исторически изследвания“, „Помощни исторически дисциплини“ и BYZANTINOBULGARICA.

9. ИНФОРМАЦИЯ ЗА НАУЧНИЯ СЪВЕТ НА ЗВЕНТО

Председател: проф. д. и. н. Илия Илиев (Институт за исторически изследвания - БАН); **зам.-председател:** доц. д-р Росица Стоянова (Институт за исторически изследвания - БАН); **Секретар:** проф. д-р Илияна Марчева-Атанасова (Институт за исторически изследвания - БАН).

ЧЛЕНОВЕ: акад. д. и. н. Георги Марков (Институт за исторически изследвания - БАН), проф. д. и. н. Илия Тодев (Институт за исторически изследвания - БАН), проф. д. и. н. Валери Стоянов (Институт за исторически изследвания - БАН), проф.

д. и. н. Иван Билярски (Институт за исторически изследвания - БАН), проф. д-р Йорданка Гешева (Институт за исторически изследвания - БАН), проф. д. и. н. Тамара Стоилова (Институт за исторически изследвания - БАН), проф. д. и. н. Манчо Веков (Институт за исторически изследвания - БАН), доц. д-р Олга Тодорова (Институт за исторически изследвания - БАН), доц. д-р Пламен Божинов (Институт за исторически изследвания - БАН), доц. д-р Стефка Първева (Институт за исторически изследвания - БАН), доц. д-р Даниел Вачков (Институт за исторически изследвания - БАН), доц. д-р Благовест Нягулов (Институт за исторически изследвания - БАН), доц. д-р Димитър Митев (Институт за исторически изследвания - БАН), доц. д-р Румяна Чукова (Институт за исторически изследвания - БАН), доц. д-р Теодоричка Готовска-Хенце (Институт за исторически изследвания - БАН), доц. д-р Петя Димитрова (Институт за исторически изследвания - БАН)

Избран с решение на Общото събрание на учените на ИИСТИ, Протокол № 5 от 7 юни 2016 г. Разширен с решение на Общото събрание на учените на ИИСТИ, Протокол № 2 от 28 ноември 2017 г. Нов член: доц. д-р Надя Филипова (Институт за исторически изследвания - БАН). Разширен с решение на Общото събрание на учените на ИИСТИ, Протокол № 1 от 28 януари 2020 г. г. Нов член: доц. д-р Александър Гребенаров (Институт за исторически изследвания - БАН).

10. КОПИЕ ОТ ПРАВИЛНИКА ЗА РАБОТА В ЗВЕНОТО

Правилник за дейността, устройството и управлението на Института за исторически изследвания-БАН, приет от Общото събрание на учените на 30 октомври 2012 г. с протокол № 6 на основание чл. 36, т. 1 от Устава на БАН: http://ihist.bas.bg/wp-content/uploads/2018/08/20121030_Pravilnik_IstI.pdf.

11. СПИСЪК НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ В ОТЧЕТА И ПРИЛОЖЕНИЯТА КЪМ НЕГО СЪКРАЩЕНИЯ

ВУ – Висше училище
ИИСТИ – Институт за исторически изследвания
ИБЦТ – Институт по балканистика с Център по тракология
ИЕФЕМ - Институт за етнология и фолклористика с Етнографски музей
КИННПОР - Културноисторическо наследство, национална памет и обществено развитие
МВнР – Министерство на външните работи
МНИ – Македонски научен институт
МОН – Министерство на образованието и науката
МС – Министерски съвет
НБУ – Нов български университет
УАН – Унгарска академия на науките
УниБИТ – Университет по библиотекознание и информационни технологии

Изготвил: доц. д-р Надя Филипова,
научен секретар на ИСТИ - БАН